

SPIONAJUL, PASIUNE ISTORICĂ! (II)

Theodora, șefa spionajului bizantin

Devenită, din dansatoare și curtezană, Împărăteasă a Bizanțului, prin căsătoria cu Împăratul Justinian (482-565), Theodora are o mare influență politică asupra soțului său. Organizează, în particular, o rețea de informatori, în interiorul și exteriorul Imperiului. Când, în 532, are loc o răscoală la Constantinople („Nika”), prin spionii săi, Theodora obține informații care îi permit să negocieze și să îndepărteze pericolul, salvându-i astfel lui Justinian tronul.

Se povestește că Theodora participa personal la instruirea agenților, obligându-i să se agajeze la credință necondiționată: „Dacă nu-mi veți îndeplini ordinele, veți fi jupuiți de vii”. Serviciul de informații creat de Theodora și-a continuat activitatea în Bizanț și în secolele următoare, exercitând o anumită influență asupra organizării unor asemenea organisme în epocile ce au urmat.

Spioni în sutană

Încă de la începutul perioadei sale de existență, Biserica Catolică a devenit o forță în domeniul spionajului.

Disponând de un numeros și puternic aparat birocratic, de importante resurse, ea a avut posibilitatea să controleze și anumite operațiuni informative, creând o adevărată rețea de spioni. Dominația bisericii în domeniul spionajului a fost concurată în perioada Renașterii, când consolidarea statelor centralizate a făcut ca acestea să preia inițiativa și chiar să-și instituie dominația, monopolul în acest domeniu, în vederea protejării propriilor interese de natură politică și militară, dar și economice și comerciale.

Un exemplu elocvent ar fi cel al Marilor Puteri medievale, dar și al provinciilor istorice românești.

„Gentleman spy”

Începuturile spionajului / contraspionajului englez și, în bună măsură, ale celui european datează încă din Evul Mediu, când, în timpul domniei lui Henric VII (1485-1509), ambasadorii sau trimișii cu misiuni speciale ai Londrei aveau și atribuții legate de strângerea de informații.

De asemenea, în această perioadă se poate vorbi de spioni profesioniști, ca și de structuri, organisme informative, avându-i la conducere pe cardinalul Thomas Wolsey și pe Thomas Cromwell. Specific pentru spionajul englez al acestei perioade a fost faptul că reprezentanți de marcă ai mediilor culturale au desfășurat activități informative.

Astfel, unul dintre cei mai cunoscuți spioni ai Renașterii a fost Pierre Alamire (1470-1536), compozitor, inginer, diplomat și spion în slujba lui Henric VIII.

Probabil se cunoaște mai puțin faptul că poetul și dramaturgul Christopher Marlowe (1564-1593) a fost agent în slujba reginei Elisabeta, ceea ce se numește un „gentleman spy” („spion gentleman”).

Ambasadorul Angliei la Paris, Sir Edward Stafford, a fost considerat unul dintre primii diplomați-agenți dubli.

Performanța lui Prior Matthew (1664-1721), preot și diplomat, a fost organizarea unei rețele de spioni în Franța.

Având în vedere puterea navală a Albionului, din această „galerie” de agenți nu putea lipsi un marinar, John Deane (1679-1762), spion în Rusia.

Agenții lui Richelieu

Ca și Anglia, Franța, aflată de asemenea în cursul procesului de întărire a autorității centrale și, pe plan extern, de contracarare a influenței și eventualelor tendințe de hegemonie, chiar belicoase, ale altor Mari Puteri (mai ales ale Angliei) a făcut eforturi pentru inițierea și organizarea acțiunilor informative, de spionaj.

Caracteristică, pentru Franța, a fost implicarea conducătorilor bisericii dar și ai treburilor statului în asemenea activități.

Cel mai important spion al lui Richelieu a fost Pater Joseph, agent de influență pentru Franța.

Unii dintre agenții lui Richelieu au inspirat personaje ale romanelor lui Dumas-tatăl, cum este **contesa** de Carlyle, agentă în Franța, prototipul lui Milady de Winter.

Dar și urmașul lui Richelieu, cardinalul Jules Mazarin, și-a avut spionii săi, cum a fost Melani, agent de influență la Curtea lui Ferdinand al Bavariei. Au existat împrejurări, unele dintre ele puțin cunoscute, în care diplomați francezi au conlucrat cu personalități ale vieții religioase și culturale. Este cazul ambasadorului Franței la Londra care, la un moment dat, primește vizita preotului italian Giordano Bruno, cel care va sfârși pe rug datorită convingerilor sale eretice.

Acesta a sosit, în 1583, la Londra, cu o misiune secretă; așa cum reiese și din faptul că se deplasa sub un „nume de cod” (Henry Fagot) și că era mascat.

Rubens – pictorul... secret!

O altă Mare Putere a vremii, Spania, a trebuit să se implice în „războiul secret” al spionilor Bernardino de Mendoza (1549-1604), și el personalitate complexă a epocii, ofițer, istoric militar, diplomat, a acționat în Anglia, iar Willem von Ripperda (1680-1738) în Olanda.

Iarăși se cunoaște probabil mai puțin faptul că marele pictor Peter Paul Rubens (1577-1640) a acționat și ca „mesager secret”.

Activitățile informative ale Vienei au fost legate de cele două asedii ale capitalei Austriei de către turci.

A intrat în legendă Georg Franz Koschitzky (1640-1694), vorbitor și de limba română, care a adus importante informații în timpul asediului Vienei din 1683 din tabăra turcească, unde se strecura travestit. Ca răsplată, i s-a oferit să deschidă prima cafenea din Viena.

Spionii valahi și salvarea Vienei

În toată această lume a intrigilor și culegerii de informații, provinciile istorice românești au avut și ele un rol important, astfel că, datorită poziției lor geostrategice, Țările Române au fost implicate în acțiuni de spionaj sau au făcut obiectul acestora.

Culegerea de informații dincolo de granițele țării a fost practică de Basarab I, Mircea cel Bătrân, Vlad Tepeș, Ștefan cel Mare, Vasile Lupu, Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu, cu toată prudența, pentru a nu stârni reacția Imperiului Otoman sau a altor Mari Puteri vecine. Pe înălțimea Kahlenberg din apropierea Vienei a fost fixată o inscripție cu textul : „În amintirea soldaților români care, în anul 1683, în timpul asediului Vienei, au contribuit la salvarea orașului”.

Nutrind speranța de a scăpa de suzeranitatea Porții dar neputând interveni direct în lupte, domnul Țării Românești, Șerban Cantacuzino (1678-1688), și cel al Moldovei, Gheorghe Duca, au ales calea unor inițiative informative, de spionaj și chiar a sabotajului (înlocuirea ghiulelelor din tunuri cu paie), acționând (ca să folosim o terminologie modernă) ca „agenți dubli”. Astfel, Șerban Cantacuzino a mijlocit circulația curierilor imperiali dar și a informațiilor, înștiințându-i pe austrieci, într-un moment deosebit de critic, că turcii nu mai au resurse să continue asediul.

„Cancelaria secretă” de la Curtea Veche

Stolnicul Constantin Cantacuzino (1655- 1716) a fost unul din cărturarii vremii care s-au implicat în acțiuni informative, devenind conducătorul a ceea ce poate fi considerat primul serviciu de acest fel din Țările Române.

Printre activitățile desfășurate la „Cancelaria secretă”, pe care a organizat-o la Curtea Veche, se numărau primirea agenților care aduceau informații din diferite țări, redactarea, traducerea, dar și „deschiderea” corespondenței secrete.

De altfel, stolnicul a conceput și un „cifru”. Palatul de la Mogoșoaia găzduia adesea întâlniri secrete cu trimiși străini, uneori travestiți, care apoi erau îndrumați să plece pe drumuri tainice.

O abilitate deosebită a stolnicului era aceea de a obține informații de la interlocutori străini fără ca aceștia să-și dea seama, mai ales în cursul unor oște stropite cu vinuri bune.

BOGDAN PĂPĂDIE, GABRIEL I. NASTASE

(Din vol. *Spionii și lovituța*, Ed. Obiectiv, Craiova, 2014)